

Алай районунун №11 К.Султанов атындагы орто мектебинин
кыргыз тили жана адабияты мугалими

Бегалиева Толкун Ибирагимовна

**БИЛИМ БЕРҮҮ
СИСТЕМАСЫН
МОДЕЛДЕШТИРҮҮГӨ
ЭКСПЕРИМЕНТТИК
МАМИЛЕ**

Улуттук баалуулуктар жана жаңы технологиялар негиздеринин айкалыштыгы

➤ Ар бир улуттун өзү мекендеген жер-суусу, андагы турак-жайы, өнөр жайы, чарбасы – **материалдык баалуулуктары** болсо, ар бир улуттун өзүнө гана таандык тили, илим-билими, маданияты - **руханий баалуулуктары** экени белгилүү. Улуттун материалдык жана руханий баалуулуктары:

1. **Жеке инсан**, анын калыптануу маданияты;
2. **Үй бүлө**, анын жашоо-турмуш маданияты;
3. **Коом**, анын өсүп-өнүгүү маданияты негиздерин түзөт.

Жаңы технологиялардын негиздери:

- 1. Окуучу, анын билим алуу иш-аракети үчүн;**
- 2. Мугалим, анын педагогикалык ишмердиги үчүн;**
- 3. Билим берүү системасы: “Мамлекеттик стандартты” ишке ашыруусу үчүн кызмат аткарат.**

Эгерде улуттук баалуулуктардын маданий негиздери менен жаңы технологиялардын кызматтык негиздерин айкалыштырып карасак:

Улуттук баалуулуктардын маданий негиздери	Жаңы технологиялардын кызматтык негиздери
1. Жеке инсан: акыл-эс маданияты	1. Окуучу: билим аракети
2. Үй-бүлө: жашоо маданияты	2. Мугалим: ишмердик аракети
3. Коом: өнүгүү маданияты	3. Билим берүү системасы: Стандарттык аракети

-
- болсо, анда негиздер айкалыштыгынын өзөгүн – Жеке инсан – Окуучу бала – Балдар түзөт да, коом жана үй-бүлө, Билим берүү системасы жана мугалим – **“БАЛДАРдын дени сак, эстүү, бактылуу калыптандырылышына”** милдеттенет, – деп тыянак чыгарууга болот. Демек, баалуулуктар жана технологиялар негиздери бүгүнкү окуучулардын ден соолугу менен акыл-эсине зыян келтирбегендей, келечек бактысынан адаштырып, тоскоолдук кылбагандай колдонулушу керек.

Билим берүү системасын өнүктүрүүнүн – 2040 – Стратегиясы – “диагностук аныктамалар”.

- “Биздин билим берүү системасына экономика менен байланышы жок карагандыгыбыз – өткөн жылдардын катасы болуп саналат.
- Бүтүрүүчүлөр эмгек рыногунун талабын кароого тийиш.
- Мектеп окуучуларынын билим деңгээли окутуучулар түзүмүнөн көз каранды.
- Жалпы орто билим берүүчү мектептердин жүктөмү оордошкон программаларын кайрадан карап чыгуу зарыл.
- Баалоо системасын жана академиялык эркиндик принциптерин кармануубуз керек.
- Бир сөз менен айтканда, мектеп балдарга карата достукта болгондой болсун.

-
- Бул келечекте Кыргыз Республикасынын маданий, социалдык жана экономикалык ресурсу боло турган – **“Билим берүү системасын өнүктүрүүнүн 2021-2040 – Стратегиясы”** – жалпы коомчулуктун талкуусуна коюлду.

“Жалпы орто билим берүүчү мектептердин жүктөмү татаалдашкан программаларын кайрадан карап чыгуу зарыл” – деген талап

- Же окуучу татаалдашкан программаны тынбай окуп, 5-6 саатка дейре үйүндө тапшырмаларды аткарып, аз уктап, көрүүсүн начарлатып, убактысы жок чарчап, ден соолугун бузуу менен – “4,5ке” өздөшүшү керекпи?
- Же окуучу татаалдашкан программаны түзүк өздөштүрбөй, үй тапшырмаларын да чала-була аткарып, уйку, оюн, кыймылдуу иштерге убактысы бар, “начар окуйт” делинсе да ден соолугу дурус – “3кө” эле өздөшкөнү оңбу?
- Же окуучу татаалдашкан программадан өзүнө керектүү сабактарды тандап окуп, калгандарынан кандай баа алганына кабатыр болбой, убактысын өзү кызыккан (спорт, искусство, ийрим ж.б.) иштерге сарптап, айрым сабактардан – “5ке”, көбүнөн – “3,4кө” өздөшкөнү деле туурабы? – деген суроолорго жооптор изделет.

Мектеп окуучуларынын билим деңгээли окутуучулар түзүмүнөн көз каранды” – деген талап:

- Бүгүнкү окутуучулар сабакка кереги бар да, кереги жок да жетекчилик, текшерүүчү ж.б. талап кылган 10дон 20га чейинки папка-документтерди кагаз иштери менен толтурууга убактысынын көп бөлүгүн коротуп, сабакка даярдануу, сабак өтүү, окуучулар менен жандуу иштөө экинчи планга жылдырылса, анда “Келечектеги Стратегияда” окутуучулар убактысынын басымдуу бөлүгүн (айрым папка документтерден колун бошотуп) сабакка даярдануу, сабак окутуу, окуучулар менен иштөө үчүн жумшай алгыдай шарттар каралууга тийиш.
- Бүгүнкү күндө класстагы ар бир окуучу жаңы теманын үстүндө мугалим менен биргеликте машыгуу үчүн (класстагы окуучулардын санына жараша) аз өлчөмдөгү 0,5 – 1 минуттук “индивидуалдык иштөө убактысына” туура келип, же такыр жекече машыктырылбай билим жагынан аксап калган болсо, анда “Стратегия – 2040та” ар бир окуучу өзгөчө так жана табигый илимдер, тилдерди үйрөнүү сабактарында 3-5 минуттук (8-10 минут) мугалим менен биргеликте түшүнүп, практикалык машыктыруучу – “индивидуалдык иштөө убактысына” ээ болуусу керек – деген пикирлер сунушталат.

“ Бир сөз менен айтканда мектеп балдарга карата достукта болгондой болсун” - деген идеясына:

- Мектеп чындап эле окуучуларга достукта болгондой болсо, анда 5-8-класстарда окуучунун кызыгуусу менен уклондук тандап: “физика-математикалык класс”, “табигый илимдик класс”, “тил адабият классы”, “кадимки жөнөкөй класс” ж.б. болунуп окутулуп, чет тили бардык класстарда милдеттүү өтүлүп; предметтик сабактардын саны жана программалардын көлөмү акырындык менен көбөйтүлүп, окуучунун кругозору өнүктүрүлмөк. Үй тапшырмасы минималдык берилип, окуучу негизинен үйдө – жакшы адабий китептерди окуп, чыгарманын бир-эки главасын үйдө окуп барып, класста мугалим менен чогуу талкууламак. 8-классты бүтүрүп жатканда окуучу өзүнүн каалоосу менен бир нече предметтен жазуу жүзүндө иштерди жана тесттерди аткармак.

Альтернатив программанын артыкчылыгы

- Менин кыргыз тили жана адабияты боюнча эксперименттик иштеримдин негизги бөлүгү “альтернатив программадан” турат. Альтернатив программа менен иштөө мамлекеттик программанын айрым кемчилдиктерин жоюп, окутуунун сапатын жакшыртат.
- Терминди түшүндүрсөм: “Альтернатив — (чередоваться — биринен кийин бирин, бирин коюп бирин) “Экинин бирин тандоо мүмкүнчүлүгү, же болбосо бир неченин бири-бирине алмаштырган мүмкүнчүлүктөрү, же мүмкүн болгон, айырмаланган жалгыз артыкчылыгы” деген маани .

Быйылкы окуу жылында “Сүйлөмгө мүчө боло албаган сөздөрдү” үйрөнүү үчүн 9-класстын окуучулары:

- 1. Айтурган:** Б.Чотурованын "Ак булуттар алып кеткен Асанкаалый Керимбаев" китебин;
- 2. Нурболот:** Лора Инголс Уайдердин “Прериядагы үй” китебин;
- 3. Элнура:** Кетрин Петерсон, Жан Петерсондун “Таш жүрөк” китебин;
- 4. Бурмагүл:** “Боз үй жөнүндө маалымат колдонмо(Астед уюму) китебин;
- 5. Сауле:** Бектенов, В.Горячиктин “Смех Куйручука” китебин;
- 6. Марат:** А.Эркебаевдин “Жаныш-Байыш эпосу” китебин;
- 7. Нурзат:** Пем Муньос Райандын “Кыялкеч Еспаренса” китебин;
- 8. Элдияр:** Проспер Мераниндин “Кармен” опера-спектаклин;
- 9. Феруза:** Джек Лондондун “Ак азуу” китебин;
- 10. Айгерим:** Абайдын ыр (казак тилинде) китебин;
- 11. Эрлан:** Марк Твендин “Хеклберри Финндин жоруктары” китебин окуган.

ЧОН РАХМАТ!